

Mottagare
Regionstyrelsen

Östergarnslandets lokala utvecklingsplan 2025-2030

Förslag till beslut i regionstyrelsen

- Informationen tas emot.

Sammanfattning

Den lokala utvecklingsplanen (LUP) för Östergarnslandet är resultatet av en strategisk process som stärker lokalsamhällets egen utvecklingskraft. Planen omfattar socknarna Ala, Anga, Gammeln, Kräklingbo och Östergarn, och har tagits fram i nära samverkan mellan lokala föreningar, utvecklingsbolaget Nygarn och andra aktörer.

Region Gotland spelar en aktiv roll som möjliggörare och samverkanspart – dels genom dialog, rådgivning och insatser inom exempelvis VA, kollektivtrafik och kultur, dels genom att tillhandahålla verktyg som Stark socken och att driva en process för långsiktigt hållbara samverkansformer.

Planen innehåller en gemensam nulägesbild, en vision om ett hållbart, småskaligt och engagerat lokalsamhälle, samt en konkret handlingsplan inom områden som boende, infrastruktur, vattenförsörjning, besöksnäring och samordning.

LUP:en är ett viktigt verktyg i det fortsatta samarbetet mellan Region Gotland och de lokala utvecklingsaktörerna, och utgör ett tydligt exempel på hur arbetet med den regionala utvecklingsstrategin Vårt Gotland 2040 kan omsättas i praktiken.

Ärendebeskrivning

Den lokala utvecklingsplanen har utarbetats i bred samverkan mellan lokala föreningar, utvecklingsbolaget Nygarn och andra aktörer i området. Planen tar avstamp i flera insatser inom vatten, avlopp, fiberutbyggnad och energigemenskap som genomförts utifrån den tidigare lokala utvecklingsplanen från 2018.

Den lokala utvecklingsplanen gäller 2025 - 2030 såvida inga stora förändringar sker innan dess så att den måste omprövas. Den följs upp årligen i förbättringsdialogerna med Region Gotland. Eftersom ansvarsområdena är utfördelade gör varje förening själv sin prioritering så att det passar tillsammans med deras övriga verksamhet.

Planen utgör ett viktigt verktyg i dialogen med Region Gotland och andra offentliga och privata aktörer, och skapar en gemensam bild av förutsättningar, mål och konkreta åtgärder.

Innehåll i Östergarnslandets lokala utvecklingsplan

Nuläge

Östergarnslandet har 925 fastboende fördelade på 449 hushåll. Endast 28 % av de drygt 1 500 bostäderna används för permanentboende. Det är en åldrande befolkning, med 45 % över 65 år. Sommartid femdubblas befolkningen, vilket visar områdets attraktionskraft.

Näringslivet är småskaligt och varierat, med inslag av jordbruk, hantverk, turism och distansarbete. Flera betydande infrastrukturella insatser har gjorts, såsom utbyggnad av VA-system och fibernät. Samordning av utvecklingsarbetet sker framförallt via Nygarn utveckling, men potential finns att ytterligare stärka samverkan mellan föreningar och aktörer.

Vision

"Östergarnslandet är en del av Gotland, Sverige, Europa och världen, där strävan efter att skapa en alltmer hållbar utveckling är stark. Vi gör det genom att utgå från engagemang, småskalighet och lokal förankring och genom att skapa positiva möjligheter för alla."

Teman

Utifrån vision och nuläge har följande teman fördjupats:

- Samordning
- Omvärldsanalys och påverkan
- Boende
- Arbete
- Kommunikationer
- Infrastruktur
- Natur & kultur
- Fritid & besök

Handlingsplan 2025-2030

Nedan presenteras en översikt över samtliga mål i den lokala utvecklingsplanens handlingsplan, tillsammans med tillhörande åtgärder, förväntade effekter samt kommentarer kring Region Gotlands roll och inspel.

Handlingsplanen för perioden 2025–2030, inklusive kompletterande kolumner för ansvar, tidsperspektiv och koppling till regionala mål, återfinns i Östergarnslandets lokala utvecklingsplan 2025 – 2030 daterad 5 maj 2025.

Mål	Åtgärd	Effekter	Kommentar Region Gotland
Kyrkbyn som mötesplats	Gemensamt projekt för att driva utveckling inom Östergarns kyrkby till mötesplats för olika aktiviteter.	En mötesplats för alla åldrar året om.	<p>Detta är ett samarbete mellan Nygarn Utveckling (skolhuset), kyrkan (prästgården i Östergarn) och Östergarns idrottsklubb (som har idrottsplatsen på kyrkans mark, nedanför prästgården och hyr Nygarns gymnastiksal vid skolan).</p> <p>En ansökan om Leader-stöd har lämnats in.</p>
Vatten och avlopp	Ökad dricksvattentillgång till området. Öka kapaciteten under sommarsäsongen med hjälp av en reservoar. Arbeta för att Regionens bräckvattenverk i Herrvik byggs ut så att behovet i området kan täckas långsiktigt. Fortsatt utbyggnad av avloppsnetet för anslutning av fler hushåll till avloppsreningsverken i området.	Fler boende får tillgång till tjänligt dricksvatten i kranen, slipper vattenbrist av sinande enskilda brunnar och att behöva hämta vatten vid tappstället i Katthammarsvik. Det är redan nu kö för vattenanslutning p g a kapacitetsbrist. Anslutning till avloppsreningsverk minskar föroreningar i mark och vattendrag. VA-utbyggnad är en förutsättning för nybyggnation av bostäder i området.	<p>Vid ett möte i mars 2025 informerade Region Gotland/Teknikförvaltningen Nyhagen Vatten och Avlopp AB och Herrviks reningsanläggningar ek. för. om att en extra reservoar inte ökar kapaciteten från vattenverket, eftersom ledningsnätet inte klarar högre flöden. En större ombyggnad skulle krävas för det.</p> <p>Teknikförvaltningen försöker hitta en lösning så att Nyhagen och Herrvik får tillgång till vattenförbrukningsdata från huvudvattenmätaren för kontinuerlig uppföljning av kapacitet.</p>
Östkustleden	Utveckling av Östkustleden till Ronehamn. Delta i projekt för samordning av Gotlands vandringsleder i samarbete med Region Gotland. Förvaltning av leden inom Östergarnslandet	Uppmuntrar till ett aktivt friluftsliv och bidrar till besöksnäringen i trakten.	<p>Projektet "Vandringsleder Gotland" genomfördes av regionstyrelseförvaltningen, Kultur- och fritidsavdelningen som ett ettårigt samarbete med Länsstyrelsen under 2024, med finansiering på cirka 4 miljoner kronor från Tillväxtverket.</p> <p>Under januari – december 2025 bedrivs ett nytt projekt av regionstyrelseförvaltningen, Kultur- och fritidsavdelningen, där steget tas från kortsiktig projektfinansiering till</p>

			en mer stabil och hållbar struktur för långsiktig drift, kvalitetssäkring, tillgänglighet och samverkan kring öns vandringsleder. Projektet finansieras med 0,5 miljoner kronor från Naturvårdsverket.
Krisberedskap	En handlingsplan för våra möjligheter att drägligt kunna leva under kortare eller längre störningar i samhället.	En tryggare plats att bo och verka på om det finns en handlingsplan för hur bygden gemensamt agerar i kristid.	Region Gotlands avdelning för beredskap och säkerhet, tillhandahåller konceptet och verktygslådan Stark socken att använda i arbetet.
Tipsförmedling	Tips till äldre företagare som söker någon att ta över verksamheten och till boende som söker arbete på hemorten.	Ge möjlighet för befintliga företag som har ett bra kundunderlag att fortsätta sin verksamhet och ge arbetssökande möjlighet till arbete i trakten.	Det här kan bli input i arbetet med att utveckla gotland.com med relevant information för eventuella inflyttare inom Region Gotlands projekt Relocation Gotland.
Kollektivtrafik /Samåkningsplattform	Bevaka och påverka kollektivtrafikens utveckling. Undersöka möjligheten att få en digital samåkningsplattform eller på annat enkelt sett ordna samåkning där kollektivtrafiken inte fungerar.	Hållbar utveckling av resandet och ge fler möjlighet att bo kvar eller bosätta sig på orten utan möjlighet till bil.	Initiativ till lokala lösningar för att nyttja kollektivtrafiken, som till exempel samåkningsplattform uppmuntras.
Finansiering av Nygarns verksamhet	Strukturera vårt arbete enligt Bygdsammodellen i Nätradalen, Örnsköldsvik, för att kunna bli en Bygdsamförening i samverkan med Region Gotland.	Långsiktig, hållbar verksamhet med större möjligheter då det inte är sökbara projektmedel som styr verksamheten.	Region Gotland kommer under hösten 2025 att påbörja processen mot långsiktigt hållbara samverkansformer för landsbygdsutveckling, där Bygdsam kan vara ett alternativ. Utvecklingsbolagen, lokala föreningar och företagare bjuds in att delta i framtagandet och testandet av dessa samverkansformer.
Besöksplats Herrvik	Utveckla LIS-område Herrvik. Nu aktuellt i samarbete med Arvet	En levande attraktiv hamn som besöksmål med många olika	Projektet ARVET – Hållbar kulturarvsturism är ett treårigt utvecklingsprogram som drivs av

	– ett initiativ från regionen och Gotlands museum för att stärka besöksnäringen baserad på kulturarvet.	verksamheter i området som är tillgängliga för besökare året om.	Gotlands Museum och medfinansieras av anslag 1:1 medel från Region Gotland.
Samordning av föreningars kalendarium	Österganslandets alla föreningar har många aktiviteter och möten. För att undvika att så många krockar behövs en träff för att informera om och samordna kalendarier för aktuella möten, särskilt under sommarsäsongen.	Fler besökare till varje aktivitet och möte, vilket leder till att fler får ta del av och kan/vill engagera sig i föreningslivet. Ett aktivt föreningsliv motverkar ensamhet och utanförskap.	Det här kan bli input i arbetet inom Region Gotlands projekt Relocation Gotland med att samordna information om platser/socknar på Gotland.
Bibliotek	Bevaka att bygdens bibliotek blir kvar	En viktig mötesplats där det skrivna ordet ger en grund för livslångt lärande.	Biblioteksfrågor hanteras av regionstyrelseförvaltningen, Kultur och fritidsavdelningen.
Aktiviteter för hela livet	Utveckla och skapa nya aktiviteter för barn, unga och äldre. Marknadsföra bygdens aktiviteter för alla åldrar.	Blomstrande föreningsliv som höjer bygdens attraktionskraft, motverkar utanförskap och ensamhet.	Region Gotland bidrar på flera sätt till detta mål, bl.a. genom välfärdstjänster, t.ex. Kräklingbo skola. Regionen hanterar olika former av finansiering som bidrar till målet, t.ex. inom kultur och fritid och Leader Gute. Marknadsföring kan ske genom Region Gotlands plattform gotland.com.
Bostäder för permanentboende i alla åldrar	Bevaka bostadsmarknaden i bygden och försöka hitta möjligheter och se över regelverk för mindre aktörer att bygga bostäder på landsbygden	Fler bostäder och särskilt fler permanentboende i bygden. En aktiv och levande bygd året om som ger underlag för kommersiell service, skola, kollektivtrafik och annan samhällsservice.	Region Gotlands samhällsbyggnadsförvaltning samlar underlag i den digitala tjänsten ”Bostadsboken”, vilket kan vara ett stöd i bygdens arbete med bostadsförsörjning.

Fiberutveckling och säker kommunikation	Dagens fibernätverk och mobilnät fungerar i nuläget, men framtida lösningar för säker kommunikation behöver bevakas. Tillgång till el är en förutsättning för att det ska fungera.	Säker kommunikation framtagen och på plats ger trygghet för boende och företag.	
Nyinflyttarträff	Inbjudan till en träff för alla nyinflyttade under de senaste åren för att presentera det lokala utbudet av föreningsliv och aktiviteter.	Fler aktiva och nya krafter kan rekryteras till föreningsliv, motverkar utanförskap och ensamhet.	Kan kopplas till framtida digital inflyttarservice som tas fram inom Relocation Gotland.
Samarbete med forskningsprojekt IntegrateNbS som drivs av Nordregio	Implementering av naturbaserade lösningar – fallstudie om vattenfrågan där vårt uppdrag är att arrangera 3 workshops på Östergarnslandet. Fokus på 2 områden, hur får vi tillgång till mer vatten och hur kan vi spara vatten.	Ökad kunskap om hållbara lösningar på vattenfrågan. Synlighet i media.	Region Gotland följer detta projekt och deltar där det är relevant.
Samarbete med forskningsprojekt Nycklar till att navigera Entreprenöriella ekosystem på landsbygden som drivs av SLU	Medverkande är representanter även från andra orter, Västernorrland, Dalarna och Uppland. Forskningsarbetets syfte är att utreda hur entreprenörskap bidrar till landsbygdsutveckling, vad är det som gör att det fungerar och var ligger hindren.	Nyttan för Östergarnslandet är vad forskningsstudien kommer fram till, men även samverkan med de andra orterna i projektet. Dra nytta av deras utmaningar och erfarenheter.	Region Gotland följer och deltar i projektet för att utforska sin roll i det ”entreprenöriella ekosystemet på landsbygden” Projektperiod är 2024 – 2027.

Bedömning

Regionstyrelseförvaltningen bedömer att Östergarnslandets lokala utvecklingsplan är ett exempel på ett systematiskt och inkluderande lokalt utvecklingsarbete. Planen innehåller både analys, vision och en konkret aktivitetsplan som harmonierar med den regionala utvecklingsstrategin Vårt Gotland 2040.

De prioriterade insatserna knyter an till flera av den regionala utvecklingsstrategins effektmål såsom:

2. En trygg och attraktiv livsmiljö med goda uppväxtvillkor.
5. Ett klimatneutralt Gotland.
6. Ett energisystem baserat på förnybar energi

Lokala utvecklingsplaner för Gotlands serviceområden utgör ett verktyg inom Region Gotlands arbetsmodell för landsbygdsutveckling. Detta kompletteras med verktyget förbättringsdialoger, vilket är ett samtal om det lokala utvecklingsarbetet mellan representanter från samhällsbyggnadsförvaltningen, teknikförvaltningen och regionstyrelseförvaltningen på Region Gotland, och representanter för lokala utvecklingsaktörer.

På Östergarnslandet fungerar det lokala utvecklingsbolaget Nygarn som en viktig samordnande part. För att arbetsmodellen ska fungera över tid är arbetet med att skapa långsiktigt hållbara samverkansformer för landsbygdsutveckling, där Bygdsam kan vara ett alternativ, av största vikt.

Beslutsunderlag

Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2025-07-09
Östergarnslandets lokala utvecklingsplan 2025 – 2030 daterad 5 maj 2025

Regionstyrelseförvaltningen

Stefan Hollmark
Regiondirektör

Stefan Persson
Regional utvecklingsdirektör

Skickas till

Nygarn Utveckling